

09/2016

Relansarea economiei moldovenești se lasă așteptată

Economic Outlook

Relansarea economiei moldovenești se lasă așteptată

09/2016

La elaborarea produsului au participat

Viorel CHIVRIGA

Diana ENACHI

Corina GAIBU

Sergiu GAIBU

Ion TORNEA

Ion MUNTEAN

Veaceslav BERBECA

Iurie GOTIȘAN

Pentru orice informație legată de acest raport, contactați Centrul Politici Economice al Institutului pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale „Viitorul”, Coordonatorul produsului, Viorel Chivriga.

Adresa: MD-2005, Republica Moldova, Chișinău, str. Iacob Hancu, 10/1, IDIS „Viitorul”, pentru CPE;

Telefon: 37322-22-18-44, Fax: 37322-24-57-14

e-mail: viorel.chivriga@viitorul.org

© IDIS Viitorul, 2016

Opiniile exprimate aparțin autorilor. Administrația IDIS „Viitorul” și Consiliul Administrativ al Institutului pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale „Viitorul” nu poartă răspundere pentru estimările și opiniile prezentate în cadrul acestei publicații.

Pentru mai multe informații asupra acestei publicații ori asupra abonamentului de recepționare a publicațiilor editate de către IDIS, vă rugăm să contactați direct Serviciul de Presă și Comunicare Publică al IDIS „Viitorul”.

Adresa de contact:

Chișinău, Iacob Hîncu 10/1, 2004, Republica Moldova

Telefon: (373-22) 21 09 32

Fax: (373-22) 24 57 14

www.viitorul.org

Orice utilizare a unor extrase ori opinii ale autorului acestui Studiu trebuie să conțină referință la IDIS „Viitorul”.

Economic Outlook este realizat de IDIS “Viitorul” cu suportul Fundației Est-Europene, din resursele acordate de Guvernul Suediei și de Ministerul Afacerilor Externe al Danemarcei/DANIDA. Opiniile exprimate aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al Fundației Est-Europene, Guvernului Suediei, sau al Ministerului Afacerilor Externe al Danemarcei/DANIDA.

CONȚINUT

LISTA ABREVIERILOR	6
REZUMAT	7
Piața monetară	7
Agricultura	7
Industria, Investițiile, Serviciile	7
Comerțul exterior	7
Sectorul energetic	7
Prețurile	8
Piața muncii	8
Finanțe publice	8
Dezvoltarea regională	8
Economia regiunii din stînga Nistrului	8
1. PIAȚA MONETARĂ	10
Inflația	10
Masa monetară	10
Evoluția cursului valutar MDL/EUR și MDL/USD	10
2. AGRICULTURA	12
Sectorul vegetal	12
Sectorul animalier	12
Finanțarea agriculturii	13
3. INDUSTRIA	15
4. COMERȚUL EXTERIOR	18
Exporturile de bunuri	18
Importurile de bunuri	19
5. FINANȚE PUBLICE	21
Bugetul Public Național	21
6. ENERGIE, ALIMENTARE CU APĂ ȘI CANALIZARE	24
7. PIAȚA MUNCII	27
Rata șomajului	27
Populația inactivă	27
Salariile	27
Fenomenul salariului în plic	28
Disparitățile sociale	28
Prognoze	28
Recomandări	28
8. INFLAȚIA	30
9. DEZVOLTAREA REGIONALĂ	31
10. REGIUNEA DIN PARTEA STÂNGĂ A NISTRULUI	34
RECOMANDĂRI pentru actorii relevanți	37

LISTA ABREVIERILOR

AA	Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană;
BNM	Banca Națională a Moldovei;
BNS	Biroul Național de Statistică;
B2B	Business to Business (către alți clienți corporativi);
Cca	circa;
CPE	Centrul de Politici Economice, IDIS ”Viitorul”;
CSI	Comunitatea Statelor Independente;
EUR	Euro;
FMI	Fondul Monetar Internațional;
IPC	Indicele Prețurilor de Consum;
ISD	Investițiile Străine Directe;
MAIA	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare;
MDL	Leu moldovenesc;
ME	Monitorul Economic: analize și prognoze;
p.p.	puncte procentuale;
PIB	Produsul Intern Brut;
RM	Republica Moldova;
SCI	Standardele de Comerț Internațional;
T1, T2	trimestrul 1, trimestrul 2, etc.;
T1:15	trimestrul 1 din 2015;
UAT	Unitate administrativ-teritorială;
UE	Uniunea Europeană;
USD	Dolar american;
ZEL	Zonă Economică Liberă;
ZLSAC	Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător.

REZUMAT

Piața monetară

Proгноzele de la început de an s-au adevărit pe deplin. Economia reală nu a generat nici un factor inflaționist. La momentul actual s-a finalizat majorarea tarifelor la energie termică, dar modificările operate nu vor fi de natură să schimbe situația generală, astfel inflația pentru 2016 nu va depăși valoarea de 2%, situându-se mai curând în jurul valorii de 1,7%. Mai mult ca atât, factorii ce au influențat balanța de plăți externă a fost atât de favorabilă încât a permis BNM să inițieze o campanie de resuplinire a rezervelor valutare. Astfel, acestea au atins la momentul actual o valoare de peste 2120 milioane USD.

Agricultura

În primul semestru al anului 2016, producția globală a înregistrat o creștere timidă de numai 4,1% față de perioada similară a anului trecut. Totuși, rezultatele finale în anul agricol 2016 vor fi cu mult mai bune decât cele ale anului 2015, datorită creșterii randamentelor și producțiilor în sectorul vegetal. În mod special, a culturilor cerealiere din prima grupă. Conform prognozelor noastre, în anul 2016, producția globală agricolă va crește cu circa 7%, producția de cereale și leguminoase boabe va înregistra circa 2600 mii tone, de struguri - 580 mii tone, fructe și pomsușoare - 490 mii tone, legume - 300 mii tone, carne (greutate vie) - 175 mii tone, lapte - 525 mii tone, și ouă - 655 milioane bucăți.

Industria, Investițiile, Serviciile

După o perioadă de aparentă revenire, la sfârșitul anului trecut-începutul anului curent, industria a intrat în declin, urmare a cererii slabe interne și externe. Comerțul cu amănuntul și serviciile prestate populației înregistrează evoluții contradictorii, confirmând vulnerabilitatea extrem de înaltă a creșterii economice din anul curent. Semnale firave de revenire demonstrează transporturile de mărfuri și investițiile în active materiale pe termen lung. Însă pentru intrarea sigură a acestora pe o pantă sigură ascendentă, este nevoie de confirmarea tendinței și în perioadele imediat următoare.

Comerțul exterior

Comerțul internațional al Moldovei în primele 7 luni ale anului curent a degradat în continuare, înregistrând o reducere cu 6,6% față de perioada respectivă a anului 2015. Exporturile de bunuri s-au redus cu 7,5% comparativ perioada similară a anului 2015, iar importurile de mărfuri cu 6,1%. Pentru anul 2016, menținem prognozele noastre, conform cărora estimăm o reducere a exporturilor cu 9% și a importurilor cu 5 la sută. Comerțul exterior al R. Moldova va fi vulnerabil în continuare, atât sub presiunea factorilor interni, cât și externi: producții slabe în industrie și necompetitive în agricultură, probleme în sectorul financiar-bancar, acces limitat pe piețele tradiționale de export, situație economică precară în statele CSI, creștere economică redusă în statele partenere din UE.

Sectorul energetic

Sectorul energetic a fost marcat în perioada analizată de adoptarea noilor legi în domeniul energiei electrice și gazelor naturale care transpun formal directivele europene din pachetul energetic III. În această perioadă nu au fost înregistrate modificări ale tarifelor către consumatorii finali cu excepția aprobării unui nou tarif la energia termică pentru consumatorii din mun. Chișinău

valabil de la 1 octombrie 2016, acesta urmând a fi majorat cu 8.2% față de tariful actual. Premise pentru operarea de noi ajustări de tarife până la sfârșitul anului 2016 nu există. Piața produselor petroliere a cunoscut o evoluție dinamică a prețurilor la carburanți ca urmare a aplicării noii metodologii de stabilire a prețurilor în vigoare din 13 mai 2016.

Prețurile

Factorul cheie în stabilitatea prețurilor este și va fi în 2016 cursul valutar, evoluția căruia are componente ce se supun dificil predictibilității. Anticipăm o stabilitate a prețurilor datorate în mare măsura perioadei electorale de la sfârșit de toamnă. Cu excepția tarifelor la energia termică care vor crește cu 8.2% la începutul sezonului de încălzire. În consecință, în 2016 estimăm că indicii de prețuri de consum va atinge valoarea anuală de 1,7 %.

Piața muncii

În anul 2016 schimbări esențiale pe piața muncii nu vor avea loc. Efectele asupra pieței muncii vor fi resimțite în 2017, când foarte probabil deja își vor începe activitatea unii investitori străini. Astfel, prognozăm pentru anul viitor în 2017 apariția de noi locuri de muncă și o ușoară scădere a șomajului.

Finanțe publice

În prima jumătate a anului, bugetul public național este caracterizat de o creștere modestă a veniturilor. Se observă și o diferență majoră dintre veniturile prognozate și cele acumulate, astfel ponderea veniturilor acumulate la BPN reprezintă 43,4%. La aceasta a contribuit reducerea semnificativă de circa 4 ori a încasărilor din granturi. În lipsa deblocării finanțării externe, care cel mai probabil va avea loc deja în 2017, tendința se va menține și în următoarele luni. Cheltuielile cu caracter social continuă să predomine, astfel 50% din cheltuielile publice au fost orientate pentru programe de protecție socială și ocrotirea sănătății.

Dezvoltarea regională

Dezvoltarea regională reprezintă unul dintre obiectivele fundamentale ale UE, respectiv ar trebui să fie de fapt și un obiectiv pentru politica economică moldovenească. Or, reducerea disparităților existente între nivelele de dezvoltare ale diferitelor raioane și a rămânerii în urmă a celor mai puțin dezvoltate, urmează a fi primată în majoritatea documentelor strategice și de dezvoltare guvernamentale. Aceasta de fapt implică în mare parte asigurarea dezvoltării echilibrate a teritoriului național, din punct de vedere economic, social, cultural, de mediu și evitarea manifestării disparităților și dezechilibrelor de dezvoltare. Astfel, trebuie sinergizate toate eforturile în acest sens, inclusiv financiare, iar investițiile în fiecare componentă infrastructurală să-și urmeze propria logică și obiectiv.

Economia regiunii din stînga Nistrului

Economia regiunii transnistrene înregistrează al doilea an la rând rezultate negative care afectează bunăstarea cetățenilor din partea stîngă a Nistrului. Pe lângă factorii obiectivi care explică această stare de fapt în domeniul economic, sunt problemele economice regionale care se confruntă cei mai importanți parteneri comerciali ai autoprocimatei republici nistrene - malul drept al Nistrului, Rusia și Ucraina. Conflictul dintre ramura "executivă" și cea "legislativă" este un alt factor care determină agravarea economică a regiunii. Ținând cont de felul în care evoluează cei mai importanți indicatori economici ai regiunii, putem să concluzionăm că performanțele economice în 2016 vor fi mai proaste în raport cu 2015 care, la rândul său, a cunoscut o descreștere semnificativă a PIB-ului regional.

Estimările CPE pentru anul 2016:

INDICATORI	2016
Evoluția prețurilor	+1,7%
Cursul valutar, media anuală, leu/USD	20,0
Cursul valutar, media anuală, leu/EURO	22,2
Volumul producției agricole	+7%
Volumul producției industriale	-0,5%
Volumul comerțului cu amănuntul	+2,5%
Volumul exporturilor	-9%
Volumul importurilor	-5%

1. PIAȚA MONETARĂ

Inflația

Prognozele IDIS Viitorul la început de an privind inflația redusă erau extrem de îndrăznețe la acel moment pe fundalul anului 2015. Totuși până și aceste valori minime au fost depășite. Așa cum a fost prognozat în 2016, economia reală nu a adus nici un factor inflaționist. Unicul element inflaționist, menționat de fapt în prognozele anterioare era necesitatea de revizuire a tarifelor la energie termică și electrică. Dar, dependența masivă de factorii politici fac imposibile estimările pe bază econometrică a survenirii acestor evenimente. La momentul actual, este în proces de "negociere" a acestor tarife pentru a stabili majorări admisibile din punct de vedere politic, dar în același timp capabile să slăbească cătușele obligațiunilor financiare ale companiei "Termoelectrica" și să asigure un confort echipei FMI.

Contrar anului 2015, în 2016 vor fi înregistrare recorduri minime ale inflației, ce nu vor depăși valoarea de 2%. Acest fapt a fost posibil datorită diminuării balanței de plăți externe negative care au făcut munca BNM de menținere a unui curs valutar stabil să fie simplă. Mai mult ca atât, de la începutul anului, BNM a reușit să suplineze rezervele valutare cu aproape 400 milioane USD, depășind la momentul actual valoarea totală de 2120 milioane USD.

Masa monetară

Sub presiunea politicii BNM, scăderea masei monetare a continuat pe întreg anul 2015 și primele 3 luni ale anului 2016. După ce BNM a revizuit politica sa în vederea reducerii ratei de bază până la valoarea de 10%, trendul a fost inversat și atât masa monetară M1 cât și masa monetară M2 au crescut cu 4 și respectiv 6 miliarde de lei. M3 a avut un alt trend și a crescut exclusiv în măsura în care a crescut M2, depozitele valutare neînregistrând schimbări esențiale, decât o ușoară reducere față de începutul anului, excesul de valută fiind absorbit de BNM.

La momentul actual nu există semne ca BNM să-și schimbe atitudinea privind politica monetară. Țintirea valorii anuale a inflației reprezintă, din păcate, unicul far al politicii monetare a BNM. Toți factorii inflaționiști critici sunt deja în trecut și IPC-ul demonstrează acest lucru. Este evident că înainte de sezonul rece, BNM nu va risca să modifice parametrii de politică monetară spre relaxare. Suplimentar, BNM înăsprește cerințele privind riscurile de creditare. Pe fundalul înrăutățirii calității portofoliului de credite în sistemul bancar, care atinge valori de circa 16% de credite neperformante în total portofoliu, economia națională riscă să intre într-o perioadă de stagnare îndelungată.

În condițiile presiunii masive asupra întregului sector bancar exercitat prin reforme regulatorii de diverse instituții de stat, în 2017 relansarea economică nu va fi posibilă, acesta fiind unicul sector care are capacitatea să asigure finanțarea activității economice naționale. Aprofundarea măsurilor regulatorii de presiune asupra sectorului bancar, de facto va avea un efect invers: dependența operatorilor privați din sectorul bancar de instituțiile de stat și respectiv de mediul politic va crește.

Evoluția cursului valutar MDL/EUR și MDL/USD

Sectorul real al economiei nu oferă premise pentru o deteriorare importantă a cursului valutar. Perioada rece a anului în care exporturile ating valori minime, iar importurile de resurse energetice

valori maxime, crează presiune pe cursul valutar. BNM în aceste perioade trebuie să fie mai vigilentă, să stopeze campania de achiziție de valută sau chiar să suplineze piața valutară cu resursele valutare lipsă. Rolul cheie la menținerea cursului valutar îl va juca neadmiterea manipulărilor pe piața valutară, acțiunilor concertate, asigurarea transparenței depline a pieței respective, evitarea oricăror excepții de la regulile de operare stabilite pe piața valutară.

Dacă va fi asigurată stabilitatea politică și o administrare profesionistă a sectorului financiar bancar, rata medie anuală a valutelor de bază de referință nu vor înregistra schimbări semnificative și valorile cursului valutar față de valutele de referință cheie se va situa în jurul valorilor: 1 USD ≈ 20.0 MDL și 1 EUR ≈ 22.2 MDL.

2. AGRICULTURA

În primul semestru al anului 2016, producția globală a înregistrat o creștere timidă de numai 4,1% față de perioada similară a anului trecut (în primul trimestru, BNS raporta o creștere de 4,0%, considerată de experții IDIS drept una efemeră, datorită contribuției mai mari la creșterea ei a sectorului animalier). Deja, în ianuarie-iunie 2016, creșterea producției globale agricole a fost determinată de creșterea producției vegetale cu 21,5% și a producției animaliere - cu 1,1%. Asta, în condițiile în care partea principală din volumul total al producției agricole în această perioadă îi revine producției animaliere - 83%. Totuși, rezultatele finale în anul agricol 2016 vor fi cu mult mai bune decât cele ale anului 2015, datorită creșterii randamentelor și producțiilor în sectorul vegetal. În mod special, a culturilor cerealiere din prima grupă. Conform prognozelor noastre, în anul 2016, producția globală agricolă va crește cu circa 7%, producția de cereale și leguminoase boabe va înregistra circa 2600 mii tone, de struguri - 580 mii tone, fructe și pomușoare - 490 mii tone, legume - 300 mii tone, carne (greutate vie) - 175 mii tone, lapte - 525 mii tone, și ouă - 655 milioane bucăți.

Sectorul vegetal

În sectorul vegetal, mai timpuriu decât în anii precedenți, la finele lunii iulie s-a finalizat campania de recoltare a cerealelor și a leguminoaselor boabe din prima grupă. Culturile cerealiere, leguminoase și rapița în anul curent au ocupat o suprafață de cca 465,49 mii ha, inclusiv grâu de toamnă și primăvară-371,09 mii ha, orz de toamnă și primăvară - 82,44 mii ha, mazăre - 8,96 mii ha, rapiță - 18,45 mii ha, alte culturi agricole (triticale și seacă)-3,0 mii ha. Conform datelor operative ale MAIA, la începutul lunii august, se înregistrau următoarele randamente medii: la cultura orzului de toamnă - 32,5 q/ha, orzului de primăvară - 28,0 q/ha, rapiței - 24,1 q/ha, la mazărea pentru boabe - 28,0 q/ha, la grâul de toamnă - 34,7 q/ha și grâul de primăvară-23,0 q/ha. Recolta globală la grâul de toamnă a constituit 1273,18 mii tone, la grâul de primăvară - 9,61 mii tone, la orzul de toamnă - 188,27 mii tone, orzul de primăvară - 68,63 mii tone, rapiță - 44,50 mii tone, și mazăre - 25,09 mii tone.

Pe de altă parte, în prima jumătate a anului 2016, prețurile medii de vânzare la produsele agricole de către întreprinderile agricole¹ au crescut față de perioada respectivă a anului 2015 cu 3,8%². Prețurile producătorului la produsele vegetale s-au majorat în medie cu 13,2%. Mai esențial au crescut prețurile la cartofi - de 3,4 ori, legume - cu 53,2%, fructe - cu 38,4%, porumb (exclusiv semințe de soi) - cu 22,3%, leguminoase pentru boabe - cu 18,1%, floarea soarelui (exclusiv semințe de soi) - cu 17,1%, soia - cu 10,5%, rapiță - cu 5,7%, orz - cu 5,4%. Totodată, s-au micșorat prețurile de vânzare la struguri - cu 37,0%, pomușoare - cu 15,3%, grâu (exclusiv semințe de soi) - cu 2,6%.

Sectorul animalier

În sectorul animalier, fenomenul, de diminuare drastică a efectivului de animale pare să piardă din intensitate. În primul semestru al anului 2016, numărul de bovine a crescut modest comparativ cu perioada similară a anului precedent, înregistrând 201 mii capete. Acest efectiv este de 2 ori

¹ Întreprinderile agricole și gospodăriile țărănești (de fermier) cu suprafața terenurilor agricole de 50 ha și peste (fără teritoriul din partea stîngă a Nistrului și mun. Bender) și reflectă evoluția prețurilor medii reieșind din structura efectivă a vânzărilor produselor agricole realizate de către acestea.

² <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=5302>

mai mic decât cel înregistrat în perioada anilor 2002-2003. Pe de altă parte, numărul porcinelor, caprinelor și ovinelor s-a redus cu 4,0% și 0,7 la sută.

TABELUL 1. Efectivul de animale în perioada anilor 2002-2008, mii.

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Bovine, total	410	373	331	311	299	251	231,7
<i>din care vaci</i>	279	256	231	217	207	181	171,7
Porcine	508	446	398	461	532	406	271,3
Ovine și caprine	956	938	942	938	947	846	874,3
Păsări	14995	15756	17522	22235	22531	-	-

Sursă: BNS.

În ianuarie-iunie 2016, producția agricolă animalieră a stagnat în limitele înregistrate în primul semestru ale anului 2015. Producția de lapte a totalizat 236,3 mii tone, fiind sub nivelul celei înregistrate în anul 2007. Cea de carne a înregistrat o reducere nesemnificativă față de perioada similară a anului 2015, dar a fost net superioară comparativ cu producțiile înregistrate în perioada anilor 2007-2014 și a influențat reducerea importurilor de bunuri din secțiunea **“Animale vii și produse ale regnului animal”** (datorită diminuării importurilor de carne și organe comestibile).³ Producția de ouă a crescut semnificativ înregistrând cel mai înalt nivel din ultimii 5 ani.

TABELUL 2. Volumul global al producției animale în primul semestru.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Carne (în masă vie), mii tone.	58,9	45,5	46,8	59,1	63,9	65,1	64,9	69,7	80,2	75,5
Lapte , mii tone.	282,0	234,9	245,6	241,1	241,4	240,6	205,2	232,1	237,2	236,3
Ouă , mil. bucăți.	325,3	274,5	299,6	338,0	328,8	280,9	305,2	309,0	285,6	323,4

Sursă: BNS.

În primul semestru al anului 2016, a fost înregistrată și micșorarea prețurilor producătorilor în medie cu 7,8%. Prețurile la ouă alimentare s-au redus cu 28,3%, ovine și caprine (în masă vie) - cu 16,0%, păsări (în masă vie) - cu 1,6%. Totodată, au crescut prețurile de vânzare la bovine (în masă vie) - cu 16,8%, porcine (în masă vie) - cu 3,2% și lapte - cu 8,1%.

Finanțarea agriculturii

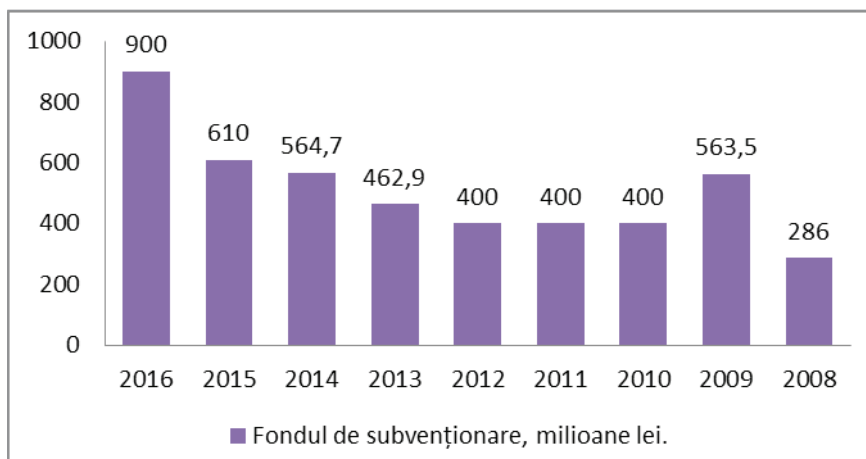
În anul 2016, valoarea fondului de subvenționare a producătorilor agricoli constituie 900 milioane lei. Deși, aparent valoarea fondului de subvenționare crește, mijloacele financiare achitate descresc. În anul 2015, erau contabilizate ca datorii suma de 202,2 milioane lei (1360 beneficiari), din care suma solicitărilor pentru anul 2015, ce depășesc limita fondului de subvenționare-105 milioane lei (1225 solicitanți), și datorii pentru anul în curs, aflate în așteptare la Trezoreria de Stat-97 milioane lei (140 beneficiari). La fel, erau înregistrate datorii nestinse din 2014 față de producători de fructe în sumă de 44 milioane lei (111 beneficiari).

Al doilea an consecutiv, regulamentul cu privire la modul de repartizare a mijloacelor fondului de subvenționare a producătorilor agricoli este aprobat cu mare întârziere. Regulamentul pentru

³ Vezi capitolul “Comerțul exterior”.

anul 2015 a fost aprobat la finele primei decade a lunii iunie 2015, iar regulamentul pentru anul 2016 în ultimele zile ale lunii iulie din anul curent⁴.

FIGURA 1. Fondul de subvenționare a producătorilor agricoli în perioada anilor 2008-2016.

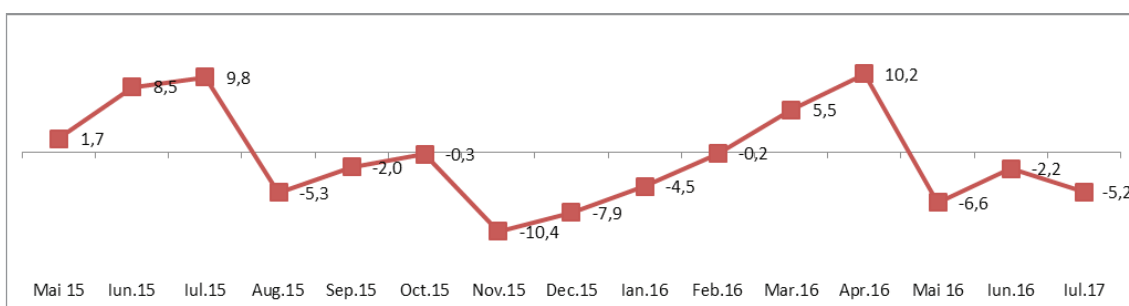
În ultimii ani, AIPA a înregistrat rezultate pozitive în asigurarea transparenței, prin oferirea de informații complete privind gestionarea resurselor financiare alocate din fondul pentru subvenționarea producătorilor agricoli și oferirea de informații de interes public referitoare la listele producătorilor agricoli - beneficiari de subvenții. La fel, agenția, a asigurat consultarea și participarea reprezentanților comunității de afaceri și societății civile, a altor parteneri sociali în faza de concepere, elaborare și implementare a politicilor publice. Pe de altă parte, AIPA nu a reușit să utilizeze unul din drepturile sale de bază, dreptul de a interveni pe piață.

⁴ HG nr. 910 din 25.07.2016 cu privire la modul de repartizare a mijloacelor fondului de subvenționare a producătorilor agricoli pentru anul 2016. Monitorul Oficial nr. 247-255/996 din 05.08.2016.

3. INDUSTRIA

După o creștere robustă a industriei de 1,1% în I trimestru al anului 2016, începând cu luna aprilie, tendința s-a inversat, astfel că la per total pentru 7 luni ale anului curent s-a înregistrat o scădere de 0,8%. Dinamica industriei este influențată de evoluțiile contradictorii ale cererii interne și externe. În timp ce cererea internă este preponderent în declin, producția industrială este susținută de anumite sectoare orientate la export. La rândul lor, și multe sectoare producătoare la export se află în scădere, din cauza reducerii cererii externe.

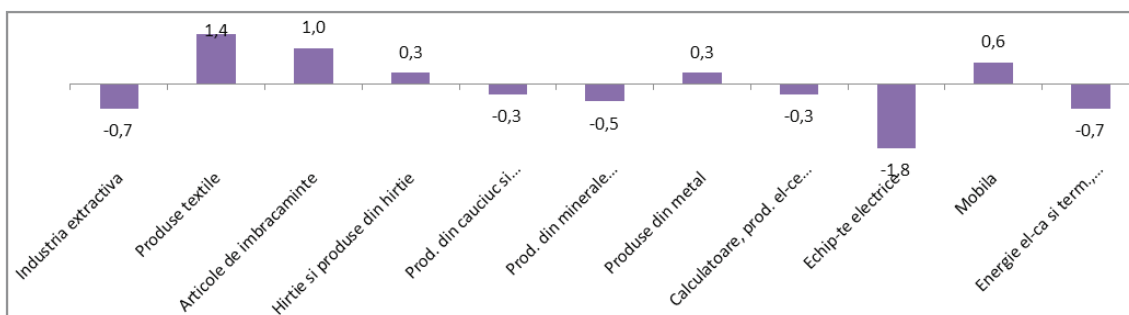
FIGURA 2: Evoluția lunară a producției industriale față de luna respectivă a anului precedent (f-a-p), %.

Sursa: Alcătuit de autor în baza datelor BNS.

Astfel, cele mai mari contribuții la creșterea industriei în perioada ianuarie-iulie 2016 le-au înregistrat sectoarele de fabricare a produselor textile și a articolelor de îmbrăcăminte (+1,4 și respectiv +1,0 p. p.). Cu +0,6 p. p. a influențat evoluția industriei creșterea producției de mobilă, cu câte +0,3 p.p. - construcțiile metalice/a produselor din metal și fabricarea hârtiei/a produselor din hârtie. Cea mai mare contribuție la diminuare a producției industriale a avut-o reducerea producției de echipamente electrice (-1,8 p. p.), determinată de scăderea producției de automobile în principalele țări de export. Cu câte -0,7 p. p. a diminuat producția totală industrială, reducerea producției și furnizării de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și a industriei extractive, cu -0,5 p. p. - reducerea producției din minerale nemetalice. Descreșterile producției de cauciuc/mase plastice și de calculatoare/produse electronice și optice au condiționat reducerea producției industriale totale cu câte -0,3 p. p. fiecare. Evoluția industriei va fi dominată în continuare de incertitudinile cererii interne și externe. Pentru întreg anul 2016, estimăm o diminuare a producției industriale totale cu cca. 0,5%.

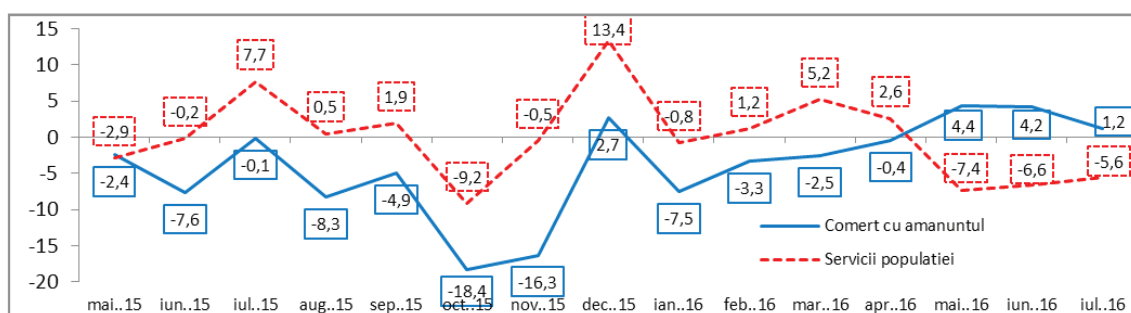
FIGURA 3: Contribuția principalelor sectoare la evoluția producției industriale în 7 luni ale anului 2016, p. p.

Sursa: Alcătuit de autor în baza datelor BNS.

Începând cu luna februarie 2016, comerțul cu amănuntul a intrat pe un trend ascendent. Până în luna aprilie acesta a recuperat încă pozițiile f-a-p, însă deja începând cu luna mai, vânzările cu amănuntul au fost mai mari decât cele din anul trecut. Menținerea tendinței respective pe parcursul a trei luni la rând ar putea însemna o revenire definitivă în anul curent a curbei cifrei comerțului cu amănuntul. Totuși, volatilitatea cererii este încă destul de mare. Faptul respectiv este demonstrat și de evoluția serviciilor prestate populației, care deși se părea că și-au revenit definitiv după o creștere consecutivă de 3 luni începând cu aceeași lună februarie, au căzut în lunile mai-iulie. Acest lucru demonstrează că recuperarea consumului este încă destul de vulnerabilă, din cauza revenirii lente și nesigure a remitențelor și a valorii încă negative a veniturilor reale disponibile ale populației. Pentru întreg anul curent estimăm o creștere a cifrei comerțului cu amănuntul cu cca. 2,5% și o reducere cu cca. 2% a volumului serviciilor prestate populației.

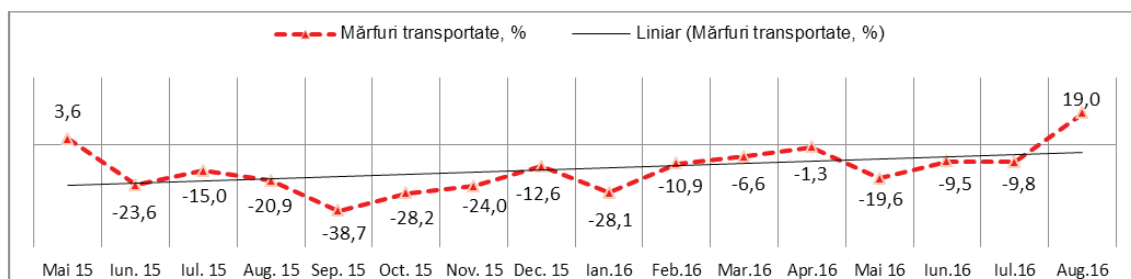
FIGURA 4: Evoluția comerțului cu amănuntul și a serviciilor prestate populației f-a-p, %.

Sursa: Alcătuit de autor în baza datelor BNS.

Evoluțiile incerte ale economiei s-au reflectat și în tendințele transportului de mărfuri. După ce acesta a recuperat încet pozițiile f-a-p în lunile februarie-aprilie 2016 și se părea că deja în luna următoare va intra pe „+”, a urmat o prăbușire de cca. 20% în luna mai, continuată și în lunile iunie (-9,5%) și iulie (-9,8%). Aceste evoluții contradictorii confirmă vulnerabilitatea extrem de înaltă a creșterii economice din anul curent, determinate de revenirea slabă și nesigură a economiei după recesiunea din 2015. În luna august, transporturile de mărfuri au înregistrat o creștere de 19%, însă în condițiile fluctuației extrem de înalte a curbei acestora, este greu de făcut careva estimări, următoarele 2-3 luni fiind decisive pentru stabilirea definitivă a direcției vectorului de evoluție.

FIGURA 5: Evoluția lunară a transportului de mărfuri în 2015-2016 (f-a-p), %.

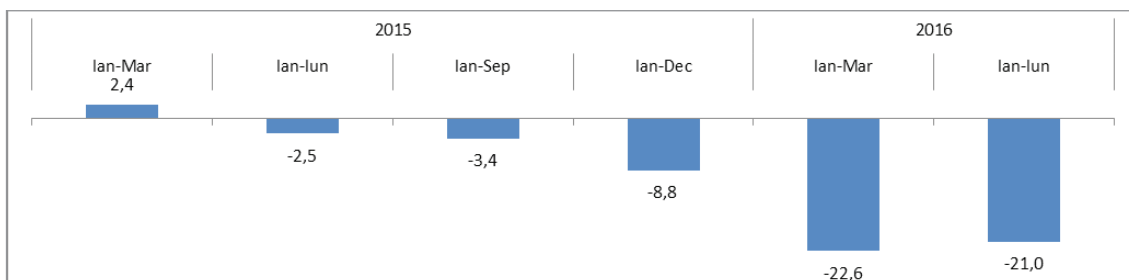

Sursa: Alcătuit de autor în baza datelor BNS.

Că economia este încă departe de a depăși efectele recesiunii din 2015, iar evoluțiile pozitive din anumite sectoare sunt încă nesigure o demonstrează și investițiile în active materiale pe termen lung. Acestea sunt într-o descreștere continuă începând cu trimestrul II, 2015. Mai mult ca atât, amplitudinea căderii doar s-a majorat cu timpul, ajungând până la cca.-23% f-a-p in trim. I, 2016. Deja, în trimestru II, 2016 ritmul scăderii s-a mai diminuat, însă pentru inversarea evoluției

negative a investițiilor este nevoie de consolidarea și amplificarea tendinței firave din trimestrul II 2016 și în perioadele imediat următoare.

FIGURA 6: Evoluția trimestrială a investițiilor în economia Moldovei, %

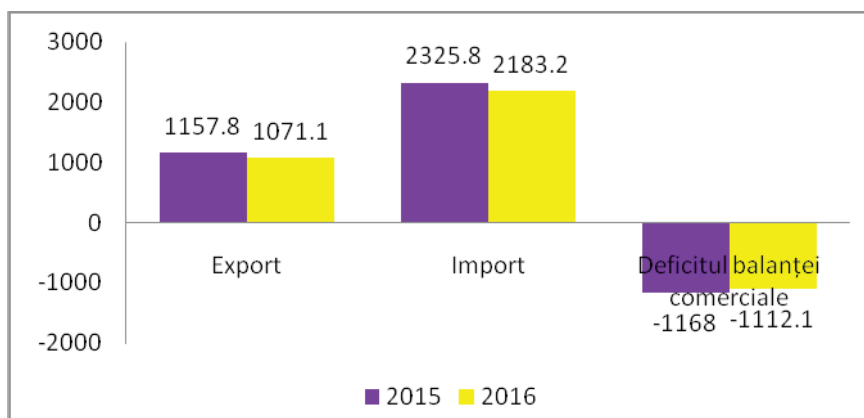

Sursa: Alcătuit de autor în baza datelor BNM.

4. COMERȚUL EXTERIOR

Comerțul internațional al Moldovei în primele 7 luni ale anului curent a degradat în continuare, înregistrând o reducere cu 6,6% față de perioada respectivă a anului 2015. Exporturile de bunuri au totalizat 1071,1 mil. dolari SUA, ceea ce constituie o descreștere cu 7,5% comparativ cu anul 2015. Importurile de mărfuri au înregistrat 2183,2 mil. dolari SUA, cu 6,1% mai puțin, decât în ianuarie-iulie 2015. Deficitul balanței comerciale s-a redus cu 4,9%, comparativ cu primele 7 luni ale anului trecut. Pentru anul 2016, menținem prognozele noastre, conform cărora estimăm o reducere a exporturilor cu 9% și a importurilor cu 5 la sută. Comerțul exterior al R. Moldova va fi vulnerabil în continuare, atât sub presiunea factorilor interni, cât și externi: producții slabe în industrie și necompetitive în agricultură, probleme în sectorul financiar-bancar, acces limitat pe piețele tradiționale de export, situație economică precară în statele CSI, creștere economică redusă în statele partenere din UE.

FIGURA 7. Comerțul internațional al Moldovei în ianuarie-iulie 2016, milioane dolari USA.

Sursă. Datele BNS.

Exporturile de bunuri

În perioada ianuarie-iulie 2016, exporturile au însumat 1071,1 milioane dolari SUA, inclusiv 672,8 milioane dolari-exporturile de mărfuri locale și 398,3 milioane dolari - reexporturile de mărfuri străine, și s-au redus cu 7,5% comparativ cu perioada similară a anului trecut. Reexporturile de mărfuri străine dețin o pondere de 37,2 la sută în totalul exporturilor. În primele 7 luni ale anului curent, toți indicii care caracterizează exporturile de mărfuri au fost în scădere pentru prima oară în ultimii 8 ani, inclusiv și indicii volumului fizic.

TABELUL 3. Exporturile R. Moldova în primul semestru, în perioada anilor 2009-2016.

TRIMESTRUL	2009		2010		2011		2012		2013		2014		2015		2016	
	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II
Indicii valorici.	81.8	77.1	108.1	101.1	156.6	171.5	106.6	102.9	115.4	100.4	97.2	109.7	85.2	84.2	85.5	96.9
Indicii valorii unitare.	87	86	101	100	109	110	98	95	102	99	92	97	80	79	95	98
Indicii volumului fizic.	94	90	111	102	145	156	109	108	113	101	106	113	106	107	90	99

Sursă. Datele BNS.

Exporturile de mărfuri în statele Uniunii Europene (UE-28) au totalizat 681,4 milioane dolari, ceea ce reprezintă o scădere cu 5,6% față de perioada similară a anului trecut. Ponderea exporturilor pe piața UE a fost în creștere, pe fundalul reducerii semnificative a exporturilor în statele CSI, înregistrând o cotă de 63,6 la sută în totalul exporturilor (62,4% - în ianuarie-iulie 2015). O contribuție mai mare la reducerea exporturilor în statele UE revine diminuării exporturilor în următoarele state-partenere comerciale ale Moldovei: Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord (-26,7%), Italia (-13,1%), Olanda (-37,7%), Letonia (-64,7%), România (-1,2%), Spania (-50,3%), Cipru (-69,5%), Grecia (-16,7%), Germania (-1,4%), Lituania (-16,6%), Slovacia (-17,6%).

Exporturile de bunuri în statele CSI au înregistrat o reducere semnificativă, cu 23,9% față de perioada similară a anului trecut. S-a redus și ponderea acestora în totalul exporturilor de la 25,3% în anul 2015 la 20,8% în ianuarie-iulie 2016. La reducerea exporturilor în țările CSI a contribuit diminuarea exporturilor în Kazahstan (-79,8%), Belarus (-28,0%), și Federația Rusă (-13,3%).

În comerțul bilateral, o pondere mai mare la export revine următoarelor state-România-24,2% (în anul 2015-22,7%), Federația Rusă-11,1% (în anul 2015-11,8%), Italia-10,1% (în anul 2015-10,8%), Germania-6,3% (în anul 2015-5,9%), Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord-6,3% (în anul 2015-7,9%), Belarus-5,9% (în anul 2015-7,6%), Turcia-3,7% (în anul 2015-3,2%) și Polonia-3,6% (în anul 2015-2,7%).

În ianuarie-iulie, sa redus exportul bunurilor din următoarele secțiuni ale Nomenclatorului Combinat, după cum urmează: **Produce ale regnului vegetal** (datorită diminuării exporturilor de fructe comestibile si nuci; coji de citrice și de pepeni; cerealelor; semințe și fructe oleaginoase; semințe și fructe diverse; plante industriale și medicinale; paie și furaje), **Produce minerale** (combustibili minerali, uleiuri minerale și produse rezultate din distilarea acestora; materiale bituminoase; ceară minerală), **Produce ale industriei chimice sau ale industriilor conexe** (produse farmaceutice; uleiuri esențiale și rezinoide; produse preparate de parfumerie sau de toaleta și preparate cosmetice), **Metale comune si articole din metale comune**.

Importurile de bunuri

În perioada ianuarie-iulie 2016, importurile au însumat 2183,2 milioane dolari SUA, cu 6,1% mai puțin decât în perioada similară a anului trecut. Importurile s-au redus în comerțul cu toate cele 3 mari grupe de state partenere comerciale ale Moldovei: din Țările Uniunii Europene (UE-28) cu 4,5%, din statele CSI cu 6,5% și din celelalte țări ale lumii cu 8,8%. În pofida faptului, că importurile de bunuri s-au redus, veniturile administrate de Serviciul Vamal în perioada ianuarie-august au crescut cu 8,7, iar încasările medii zilnice cu 6,3 la sută⁵.

Importurile de mărfuri din statele Uniunii Europene (UE-28) au totalizat 1087,8 milioane dolari. Ponderea importurilor din statele UE a fost într-o ușoară creștere, de la 49,0% în anul 2015 la 49,8% în anul 2016. O contribuție mai mare la reducerea importurilor din statele UE revine diminuării importurilor din următoarele state-partenere comerciale ale Moldovei: România (-11,8%), Germania (-6,8%), Austria (-21,0%), Bulgaria (-20,7%), Olanda (-12,3%), Belgia (-10,1%), Grecia (-11,4%), Slovenia (-17,2%) și Danemarca (-29,0%).

Importurile de bunuri din statele CSI au însumat 548,0 mil. dolari SUA. Ponderea acestora în totalul importurilor s-a redus nesemnificativ de la 25,2% în anul 2015 la 25,1 la sută în anul 2016.

⁵ [http://mf.gov.md/files/files/Veniturile%20zilnice%20-2016%20\(Public\)\(2\).pdf](http://mf.gov.md/files/files/Veniturile%20zilnice%20-2016%20(Public)(2).pdf)

La reducerea importurilor din țările CSI a contribuit diminuarea importurilor din Federația Rusă (-10,9%), Uzbekistan (-81,1%), Kazahstan (-71,0%), Ucraina (-0,9%).

TABELUL 4. Importurile de bunuri în R. Moldova în primul semestru, în perioada anilor 2009-2016.

TRIMESTRUL	2009		2010		2011		2012		2013		2014		2015		2016	
	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II
Indicii valorici.	72.1	57.8	101.3	122.7	143.9	139.8	109.7	98.5	103.2	107.5	98	98.3	80.1	75.9	91.1	99.9
Indicii valorii unitare.	100	85	95	102	110	112	103	96	100	98	98	100	79	79	88	93
Indicii volumului fizic.	72	68	107	120	131	125	106	103	103	110	100	98	101	96	104	107

Sursă. Datele BNS.

În ianuarie-iulie, sa redus importul bunurilor din următoarele secțiuni ale Nomenclatorului Combinat, după cum urmează: **Animale vii și produse ale regnului animal** (datorită diminuării importurilor de carne și organe comestibile), **Produse minerale** (combustibili minerali, uleiuri minerale și produse rezultate din distilarea acestora; materiale bituminoase; ceara minerală; sare; sulf, pământuri și pietre; ipsos, var și ciment), **Pastă din lemn sau din alte materiale fibroase celulozice; hârtie sau carton reciclabile (deșeuri și maculatură); hârtie, carton și articole din acestea**. În schimb au crescut importurile de bunuri din următoarele secțiuni: **Produse ale regnului vegetal; Grăsimi și uleiuri de origine animală sau vegetală și produse ale disocierii acestora; grăsimi alimentare prelucrate; ceară de origine animală sau vegetală; Produse ale industriei alimentare; băuturi, lichide alcoolice și oțet; tutun și înlocuitori de tutun; Produse ale industriei chimice sau ale industriilor conexe; Materiale plastice și articole din material plastic; cauciuc și articole din cauciuc; Lemn și articole din lemn, cărbune de lemn și articole din lemn; plută și articole din plută; articole din paie, alfa și alte materiale de împletit; coșuri și alte împletituri; Vehicule, aparate de zbor (aeronave), instalații plutitoare și echipamente auxiliare.**

5. FINANȚE PUBLICE

Bugetul Public Național

Veniturile BPN

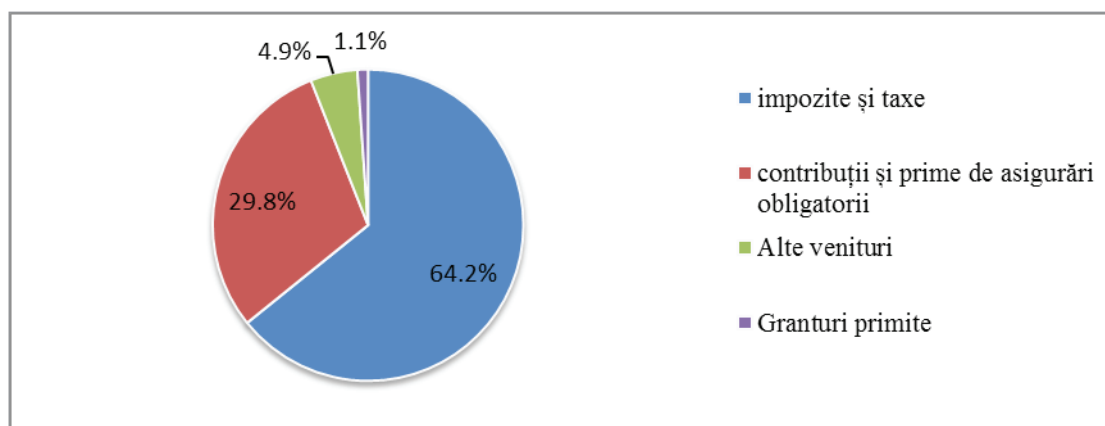
În primele 6 luni ale anului 2016, la bugetul public național (BPN) au fost acumulate venituri în valoare de circa 21 031,3 milioane lei, înregistrând o creștere nesemnificativă de 1,6% (240,8 milioane lei), comparativ cu perioada similară a anului 2015. Această creștere se datorează în mare parte politicii bugetar-fiscale, prin care au fost operate majorări la unele taxe și impozite (accizele la băuturi alcoolice și țigări, taxele de import la produsele petroliere, impozitul funciar, etc.).

Pentru întreg anul 2016 au fost planificate venituri în sumă de 48,5 miliarde lei, sau cu 11,1% mai mult față de bugetul executat în anul 2015. Prin urmare, ponderea veniturilor acumulate la BPN în prima jumătate de an reprezintă 43,4%.

Din veniturile totale acumulate în perioada analizată, ponderea cea mai mare le revine impozitelor și taxelor – 64,2% (13 504,9 milioane lei), urmate de contribuțiile și primele de asigurări obligatorii – 29,8% (6 262,0 milioane lei) și alte venituri – 4,9% (1 041,2 milioane lei). În semestrul I al anului curent, R. Moldova a primit granturi în valoare de 223,2 milioane lei (1,1%), care au înregistrat o reducere semnificativă (de circa 4 ori) comparativ cu aceeași perioadă a anului 2015, în care valoarea granturilor primite a constituit 816,1 milioane lei.⁶

Cel mai mare aport la încasările din impozite și taxe îl au *impozitele și taxele pe mărfuri și servicii* (68,7%), dintre care: TVA – 47,6%, accize – 14,8%, taxe pentru servicii specifice – 1,4%, taxe și plăți pentru utilizarea mărfurilor și pentru practicarea unor genuri de activitate – 1,8%, alte taxe pentru mărfuri și servicii – 3,1%), care au adus încasări de 9 276,8 milioane de lei în buget și, respectiv, *impozitul pe venit* care au generat circa o pătrime din veniturile la buget - 3 308,9 milioane lei.

FIGURA 8. Structura veniturilor BPN, semestrul I, anul 2016

Sursa: calculele autorului în baza datelor Ministerului Finanțelor.

⁶ <http://www.mf.gov.md/actnorm/budget/clasificbudget>. Conform noii clasificării bugetare, la categoria "Granturi primite" include granturile primite de la alte guverne și granturile primite de la organizațiile internaționale. Suma respectivă pentru perioada anului 2015, este calculată conform clasificății vechi și reprezintă valoarea cumulativă a granturilor interne și externe primite.

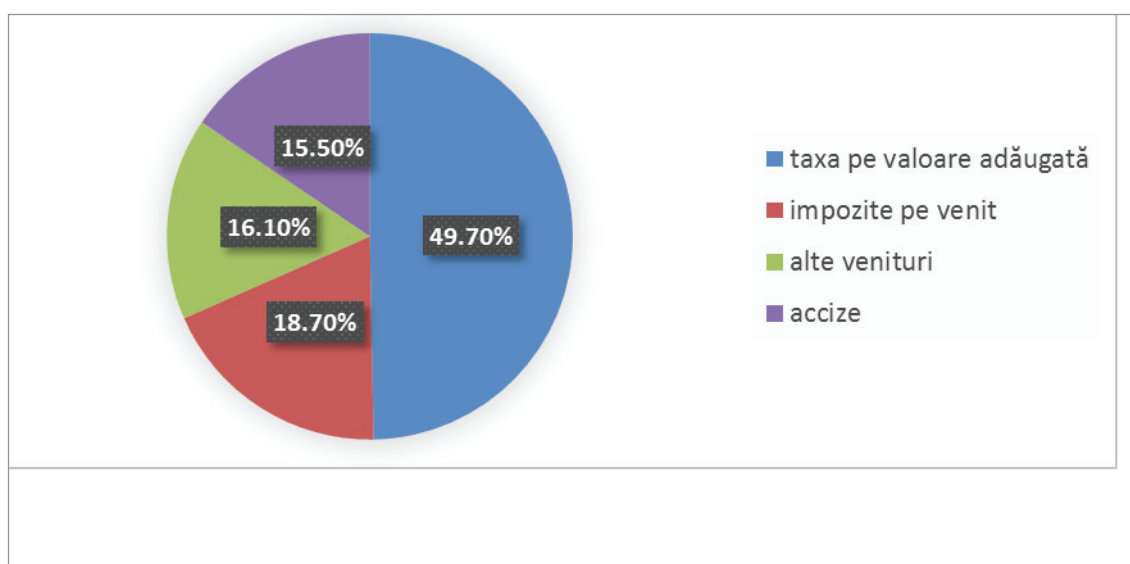
Cheltuielile BPN

În primul semestru al anului 2016, cheltuielile publice (*cheltuieli și active nefinanciare*, conform noii clasificării bugetare) au înregistrat o creștere nesemnificativă comparativ cu aceeași perioadă a anului trecut (1,1%), fiind executate în valoare totală de 21 709,4 milioane lei. Trebuie de menționat că această creștere este una pur statistică, luând în considerare faptul că avem la bază anul 2015, an în care cheltuielile BPN au înregistrat o reducere dramatică de circa 3 551,4 milioane lei⁷, ca urmare a deciziei autorităților de suspendare a cheltuielilor bugetare.

Cheltuielile cu caracter social continua să predomine, astfel circa 50% din cheltuielile publice sunt orientate pentru programe de protecție socială – 39,2%, care au înregistrat și o creștere de 3,3 p.p comparative cu anul precedent și pentru ocrotirea sănătății – 11,7%.

La cealaltă extremă se află cheltuielile direcționate pentru protecția mediului – 68,6 milioane lei (0,3%), apărare națională – 229,6 milioane lei (1,1%), gospodăria locuințelor și gospodăria serviciilor comunale – 392,8 milioane lei (1,8%), precum și cheltuielile pentru cultură, sport, tineret, culte și odihnă – 506,0 milioane lei (2,3%).

FIGURA 9. Structura cheltuielilor BPN, semestrul I, 2016

Sursa: calculele autorului în baza datelor Ministerului Finanțelor.

Deficitul BPN

Executarea BPN în primul semestru al anului 2016 s-a încheiat cu un deficit în valoare de 678,1 milioane lei, înregistrând o creștere neesențială de 0.7% (4,7 milioane lei) comparativ cu perioada similară a anului 2015. Ca urmare a blocării finanțării externe în lipsa unui acord cu FMI, deficitul bugetar a fost finanțat preponderant din contul surselor interne (creanțe interne – 313, 4 milioane lei, datoriile interne – 1 320,8 milioane lei, valori mobiliare de stat cu excepția acțiunilor – 1 305, 0 milioane lei), și externe (împrumuturi externe permise – 506,9 milioane lei).

Bugetul de stat

Cu o întârziere fără precedent de jumătate de an, bugetul de stat pentru anul 2016, aprobat la 1 iulie prevede venituri în valoare de 31,3 miliarde lei și cheltuieli de 35, 5 miliarde lei, cu un deficit

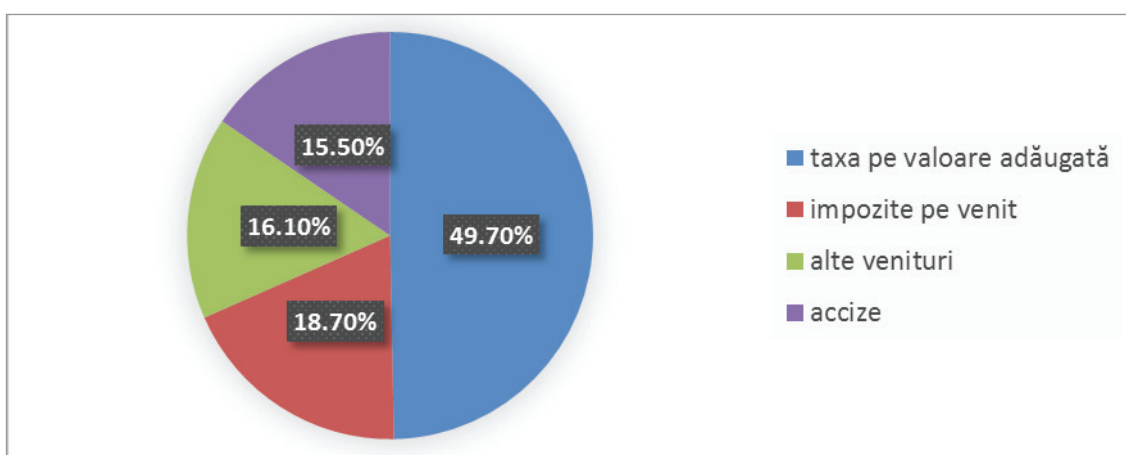
⁷ <http://viitorul.org/doc.php?l=ro&idc=294&id=5190&t=/STUDII-IDIS/Economie/Economic-Outlook-IUNIE-2016>

bugetar de 4,2 miliarde lei. Recent (26 septembrie) din lipsa surselor de finanțare, în special celor externe, bugetul a fost rectificat cu 2 065,8 mil. lei, atât pe partea de venituri (29 313,1 milioane lei), cât și pe cea de cheltuieli (33 495,9 milioane lei), deficitul bugetar rămânând la același nivel de 3,15% din PIB (4 182,8 milioane lei). Chiar și după rectificare, prognozele sunt foarte optimiste, chiar irealizabile la componenta de granturi externe, planificate în valoare de circa 9 miliarde lei, care în cel mai optimist scenariu, vor fi realizate în proporție de 50% din valoarea prognozată.

În prima jumătate a anului, la bugetul de stat au fost acumulate venituri în valoare de 12 894,2 milioane lei, dintre care aproape jumătate constituie încasările din TVA (6 406,4 milioane lei), urmate de impozitul pe venit cu o pondere de 18,7% - 2 413,5 milioane lei și accize – 15,5%.

Cele mai mari încasări în bugetul de stat au fost asigurate de Serviciul Fiscal de Stat – 5 674,4 milioane lei (44,0%) și Serviciul Vamal – 7 818, 1 milioane lei (60,6%).

FIGURA 10. Structura veniturilor Bugetului de stat pe tipuri de venituri

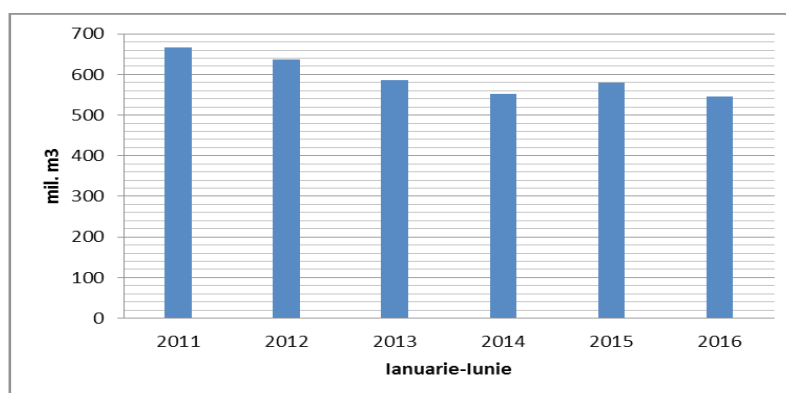
Sursa: calculele autorului în baza datelor Ministerului Finanțelor.

6. ENERGIE, ALIMENTARE CU APĂ ȘI CANALIZARE

Sectorul energetic a fost marcat în perioada analizată de adoptarea noilor legi în domeniul energiei electrice și gazelor naturale, care transpun formal directivele europene din pachetul energetic III. În această perioadă nu au fost înregistrate modificări ale tarifelor la energia electrică și gazele naturale. Însă a fost aprobat un nou tarif la energia termică pentru consumatorii din municipiul Chișinău începând cu 1 octombrie 2016, acesta urmând a fi majorat cu 8,2% față de tariful actual. Piața locală a produselor petroliere a înregistrat o evoluție dinamică a prețurilor la pompă ca urmare a aplicării noii metodologii de stabilire a prețurilor în vigoare din 13 mai 2016.

Cel mai relevant eveniment pe **piața gazelor naturale** a fost adoptarea Legii nr. 108 din 27.05.2016 cu privire la gazele naturale prin care Parlamentul Republicii Moldova transpune formal în legislația națională Directiva 2009/73/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale. Totuși, implementarea prevederilor legii cu privire la separarea operatorilor sistemelor de transport este amânată până la 1 ianuarie 2020. În trimestrul 3 al anului 2016 au fost făcute publice și principalele date ce au caracterizat evoluția consumului de gaze naturale în primul semestru al anului 2016.

FIGURA 11. Volumul gazelor naturale achiziționate în primul semestru al anilor 2011-2016.

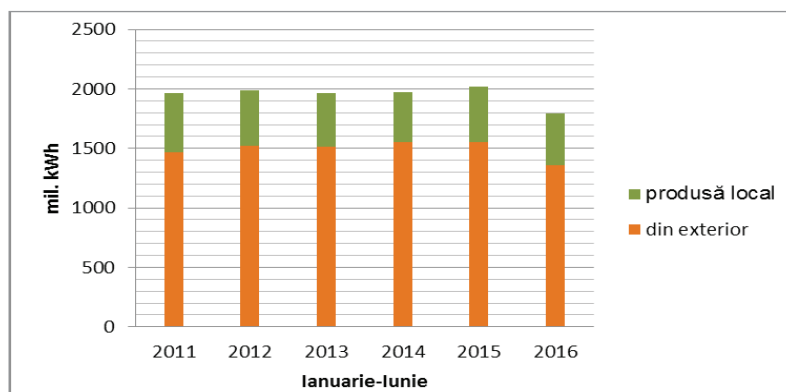
Sursa: Elaborat de autor în baza datelor ANRE

Comparativ cu primul semestru al anului 2015 consumul de gaze naturale a scăzut cu aproximativ 5,8 % în timp ce prețul mediu de achiziție a scăzut cu 22,6%, de la 5556 lei/1000 m³ la 4301 lei/1000 m³. Această scădere a prețului de import fiind rezultatul evoluției prețului produselor petroliere de care este legat prețul gazelor naturale. Totuși această evoluție nu a fost reflectată proporțional și asupra tarifelor către consumatorii finali. În situația în care până la sfârșitul anului valoarea monedei naționale se va menține stabilă comparativ cu principalele valute de referință, iar prețul petrolului pe piețele internaționale nu va crește semnificativ, nu vor exista premise pentru modificarea tarifelor actuale către consumatorii finali.

Noutatea de pe **piața energiei electrice** este adusă de Legea nr. 107 din 27.05.2016 cu privire la energia electrică care transpune Directiva 2009/72/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă a energiei electrice din pachetul

energetic III. Până la realizarea proiectelor de interconexiune cu sistemul electroenergetic al României, implementarea practică a prevederilor acestei legi nu va avea impact vizibil asupra consumatorilor finali. În perioada analizată prețurile rămân stabile însă acestea urmează a fi ajustate ca urmare a semnării acordului dintre Guvernul Republicii Moldova și Gas Natural Fenosa pentru soluționarea litigiului privind tarifele. Astfel devierile financiare ale companiei urmează a fi introduse treptat în tarif. Cel mai probabil următoarea ajustare a tarifelor va fi realizată abia în aprilie 2017 când va fi negociat și un nou contract de procurare a energiei electrice.

FIGURA 12. Volumul achiziționat de energie electrică în primul semestru al anilor 2011-2016

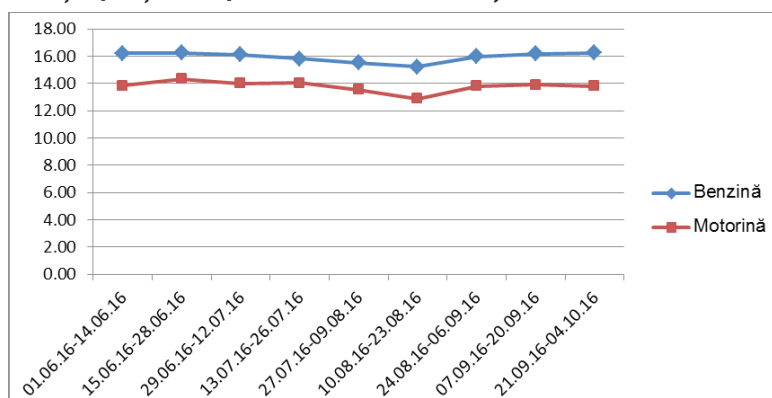

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor ANRE

Analizând volumul energiei electrice achiziționate pe această piață în primul semestru al anului 2016 comparativ cu primul semestru al anului 2015 observăm o scădere de aproximativ 11%, de la 2015,5 mln. kWh în 2015 la 1793,8 mln. kWh în 2016.

Piața produselor petroliere a cunoscut o evoluție mult mai dinamică prin ajustarea la fiecare 2 săptămâni a prețurilor plafon odată cu intrarea în vigoare la 13 mai 2016 a noii metodologii de formare și aplicare a prețurilor la produsele petroliere. După o lună de la aplicarea acesteia a fost modificată legea privind piața produselor petroliere la presiunea companiilor petroliere, astfel renunțându-se la practica de plafonare a prețurilor de comercializare a gazului lichefiat. Totuși renunțarea pare să fie nu pentru mult timp după ce pe 7 septembrie 2016, Guvernul a aprobat modificări în Legea privind piața produselor petroliere prin care a oferit competența ANRE de a stabili, la fiecare două săptămâni, prețul plafon de comercializare cu amănuntul a gazului lichefiat, în funcție de cotațiile internaționale. Aceasta urmează să intre în vigoare după aprobarea modificărilor de către Parlament.

FIGURA 13 . Evoluția prețurilor plafonate la benzină și motorină.

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor ANRE.

Evoluția dinamică pe întreaga perioadă de aplicare a metodologiei noi demonstrează o ușoară tendință de micșorare a prețurilor la motorină și benzină așa cum poate fi observat și în graficul din figură 13. În această perioadă prețul la benzină s-a menținut în limitele 15,21-16,25 lei/litru în cazul benzinei și 12,88-14,35 lei/litru la motorină.

Analizând numărul companiilor licențiate și stațiilor de alimentare certificate care au desfășurat activități pe piața produselor petroliere în primele 6 luni ale anului 2016 observăm o creștere cu aproximativ 2% a numărului de licențe și cu 4% a numărului stațiilor de alimentare comparativ cu aceeași perioadă a anului 2015. Pentru aceeași perioadă analizată au crescut și cantitățile de produse petroliere importate cu aproximativ 14%. Creșterea s-a înregistrat în mare parte la motorină cu 15,5%, la benzină cu 14,2% și mai puțin la gazul lichefiat, cu 3,7%. Una din cauzele care au contribuit la creșterea consumului fiind micșorarea prețului produselor petroliere pe piața internațională. Prețurile medii de import semestriale ale produselor petroliere în primele 6 luni ale anului 2016 comparativ cu perioada similară a anului 2015 sau micșorat semnificativ. Și anume, prețul în dolari SUA per tonă a scăzut cu 24,4% în cazul benzinei, 29,1% în cazul motorinei și cu 27,4% pentru gazul lichefiat. Totuși scăderea nu a avut aceeași reflectare și asupra prețului la pompă, acesta rămânând practic la același nivel ca și în perioada similară a anului 2015 în cazul benzinei și sa micșorat cu aproximativ 18,7 % în cazul motorinei și cu 16,3% în cazul gazului lichefiat.

Pentru anul 2017 deja se prevestesc scumpiri la produsele petroliere ca urmare a propunerilor introduse în proiectul politicii bugetar fiscale pentru anul 2017, făcut public de Ministerul Finanțelor. Astfel, se așteaptă ca aceste majorări să aducă la buget venituri suplimentare de 133 de milioane lei în 2017.

Tariful pentru serviciul de **aprovizionare cu energie termică** a consumatorilor din mun. Chișinău a fost majorat cu 8,2% începând cu 1 octombrie 2016. Decizia a fost aprobată de Consiliul de Administrație al ANRE în urma ședinței din 16 septembrie 2016 ca urmare a solicitării parvenite din partea S.A. „Termoelectrică”. Motivul principal invocat de ANRE și furnizor îl reprezintă modificarea tarifelor finale la gazele naturale furnizate CET-urilor pe parcursul a 5 ani de zile. Adoptarea acestei decizii în perioada preelectorală pare surprinzătoare odată ce majorarea nu este foarte semnificativă, iar prețul de achiziție a gazelor naturale în ultimii doi ani este în scădere. Una din explicațiile acestei decizii poate fi și rezultatele raportului efectuat de către Secretariatul Comunității Energetice în care se comunică necesitatea întreprinderii unor măsuri urgente de îmbunătățire a situație privind independența și performanța instituției⁸.

În cazul serviciilor de **alimentare cu apă și canalizare** situația rămâne neschimbată. În lipsa Regulamentului cu privire la indicatorii de calitate a serviciului public de alimentare cu apă și de canalizare, se mențin în vigoare tarifele existente.

⁸ https://www.energy-community.org/portal/page/portal/ENC_HOME/DOCS/4302393/3BFF875481ED5527E053C92FA8C05594.pdf

7. PIAȚA MUNCII

Pentru 2016 menținem prognoza privind lipsa premiselor pentru o relansare economică activă, iar piața forței de muncă nu va înregistra evoluții spectaculoase.

Rata șomajului

Rata oficiala a șomajului a constituit 6.3% și 4%, în trimestrul I și respectiv II. **Numărul șomerilor oficiali** a atins valoarea de **55 mii** persoane în trimestrul II, ceea ce reprezintă un nivel similar cu perioada respectivă a anului 2015.

Populația ocupată a constituit 1.3 mln persoane în trimestrul doi 2016, cu 1.9% mai mult decât în trimestrul doi 2015. Însa, **rata de ocupare** a populației s-a aflat la nivelul de **43.8%** în trimestrul II 2016, cu 0.9% mai puțin decât în aceeași perioadă din 2015.

Din totalul persoanelor ocupate, **863 mii persoane** sunt ocupate **formal sau au loc de muncă remunerat informal**. Restul, în număr de **444 mii persoane** sunt ocupate în activități **informale neremunerate și au venituri instabile**. Cel mai probabil, aceste persoane practică în mare măsură activități pe cont propriu neoficiale și în familie și nu sunt înregistrați ca șomeri.

Populația inactivă

În trimestrul II, 1,622 mln persoane au făcut parte din populația economic inactivă, din care 315,4 mii persoane s-au aflat în trimestrul II la muncă în străinătate sau în căutare de muncă peste hotare, cu 20,7 mii persoane mai puțin decât în trimestrul II, 2015. Mai mult de două treimi din numărul celor declarați plecați au constituit persoanele plecate din localitățile rurale (71,0%). Ponderea persoanelor plecate la lucru peste hotare a constituit în trimestrul II 2016 19,4% din totalul populației inactive sau peste 10% din populația cu vârsta de 15 ani și mai mult.

Este de notat, că în cadrul persoanelor inactive din trimestrul II 2016 există cel puțin încă 14,3 mii persoane care doresc să lucreze, dar din diferite motive nu sunt în căutare de lucru, cu 4,3 mii mai mult decât în trimestrul II 2015. Este important de menționat faptul că **populația activă reprezintă doar 36,8% din populația** de 15 ani și mai mult - indicator net inferior țărilor dezvoltate.

Salariile

Pentru primele 7 luni ale anului 2016, salariul mediu s-a majorat cu 765 lei comparativ cu aceeași perioadă din 2015, constituind 5274 lei. Cele mai bune salarii au fost plătite în domeniul producției și furnizării energiei electrice 8673 lei, informații și comunicații 10800 lei, activități financiare și asigurări 10025 lei, și servicii 9082 lei.

FIGURA 14. Structura populației pe categorii de activitate.

Total populație 3553.1 mii					
Pop. < 15 ani 622.6 mii	Pop. activă 1362.9 mii			Pop. inactivă 1622.6 mii	
	Someri 55 mii	Pop. ocupată 1307.9 mii		Peste hotare 315.4 mii	Pensionari 700 mii
		Informal 513.4 mii	Formal 794.5 mii		
		Pe cont propriu 444.5 mii	Salariați 68.9 mii	Salariați 710.6 mii	Alte 83.9 mii
					Studenti, bolnavi, motive familiale etc 593.7 mii
					Descurajate 14.3 mii

Fenomenul salariului în plic

Conform datelor BNS, 15,6% din totalul persoanelor ocupate în economie au lucrat în 2015 în sectorul informal. Fiecare al zecelea salariat a declarat că primește o parte din salariu sau chiar integral salariul în plic. În agricultură, acest fenomen este întâlnit în proporție de cca 49%, în comerț 20%, în industrie peste 6%.

Politicile fiscale, precum și serviciile necalitative oferite de către stat sunt cauza principală a apariției și existenței salariului în plic. Fondul social achitat de patroni, care de facto este un impozit pe forța de muncă, după cum și limitele foarte joase de scutire de impozit pe venit, comparativ cu țările dezvoltate, fac ca în situația de criză să se aprofundeze acest fenomen.

Disparitățile sociale

În 2015 ponderea salariaților care primeau salarii de până la 5000 lei a fost de 82,7%. Pentru comparație, în 2014, această cifră era de 77,4%. Astfel, situația economică a afectat salariații și cea mai mare parte a lor, de fapt a sărăcit și primesc un salariu mai mic. În lipsa statisticii pentru prima jumătate a anului 2016 îngreunează evaluarea trendului, dar la momentul actual nu există premise ca situația să fie modificată semnificativ spre bine.

Prognoze

În anul 2016, consideram că schimbări esențiale pe piața muncii nu vor avea loc. Însă, la sfârșitul anului 2016, având în vedere că pe piață vor apărea noi investitori cum ar fi Sumitomo și alți cîțiva investitori importanți, efectele asupra pieței muncii vor fi resimțite în 2017. Astfel, prognozăm pentru anul viitor, în 2017, apariția de noi locuri de muncă și o ușoară scădere a șomajului.

Recomandări:

1. Regândirea politicilor fiscale ce țin de impozitele legate direct și/sau indirect de forța de muncă. Creșterea pragurilor scutirilor personale și întreținute la nivele comparabile

cu cele europene, care va duce la reducerea discrepanței între populația săracă și bogată, va reduce fenomenul salariilor în plic și va îmbunătăți situația socială a familiilor moldovenești.

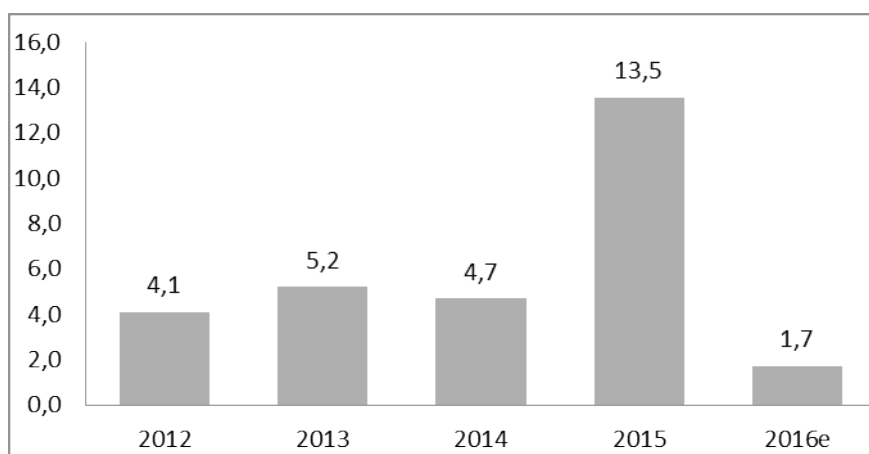
2. Revizuirea politicilor privind întreprinderile de familie și microîntreprinderile până la 20 de angajați. Simplificarea maximă a impozitării, introducerea impozitelor unice, simplificarea sau chiar scutirea de aplicabilitate a cerințelor normative și acordarea de facilități fiscale majorate pentru stimularea activității economice și creșterii populației active, care este cu 20-40% mai mică decât în țările europene.

8. INFLAȚIA

Primele semnale arată că în 2016 economia RM a amorțit și nu va înregistra o creștere spectaculoasă. Factorul cheie în stabilitatea prețurilor este și va fi în 2016 cursul valutar, evoluția căruia are componente ce se supun dificil predictibilității. Anticipăm o stabilitate a prețurilor datorate în mare măsură perioadei electorale de la sfârșit de toamnă. Cu excepția tarifelor la energia termică care vor crește cu 8.2% la începutul sezonului de încălzire. În consecință, în 2016 estimăm că indicii prețurilor de consum va atinge valoarea anuală de 1,7 %.

Cursul valutar, care este factorul critic în stabilitatea prețurilor, a înregistrat fluctuații minime în 2016 ceea ce direct se reflecta în IPC. Consumul intern este dependent masiv de importuri, astfel inflația la bunurile de consum este direct dependentă de inflația în regiune și cursul valutar. Ambii factor nu înregistrează careva premise pentru modificare până la sfârșit de ani. Riscuri de creștere importantă a prețurilor la servicii autohtone, la alimentele produse în țară, dar și producției industriale până la sfârșit de an sunt foarte reduse. Prețurile la produsele petroliere s-au stabilizat, chiar au scăzut, dar această stabilitate este dependentă de evoluția cursului valutar. Astfel, în 2016 estimăm că indicii prețurilor de consum va atinge valoarea anuală de 1,7%.

FIGURA 15. Ratele anuale ale inflației în Republica Moldova și estimările pentru 2016, %

Cel mai mult populația cheltuiește pe alimente. Structura coșului de consum este de 41,2% pentru mărfuri alimentare, 34,6% mărfuri nealimentare și 24,2% pentru servicii. În condițiile în care dezvoltarea economică este oprită, coșul de consum se va altera și puterea de cumpărare a consumatorului va fi în scădere.

Pentru a micșora din intensitatea efectelor generate de factorii enumerați mai sus venim cu următoarea **recomandare**:

- **Atragerea investițiilor** capabile să creeze locuri de muncă rămâne a fi **critică** pentru țara noastră. Forța de muncă revenită în țară în special din piețele estice în declin, trebuie să găsească alternativă de muncă și să mențină un nivel decent al veniturilor pentru familiile lor.

9. DEZVOLTAREA REGIONALĂ

Dezvoltarea regională a fost mult timp inhibată în Republica Moldova de interese și ambiții politice și economice. Avînd în vedere că în ultimii ani, aspectele și subiectele ce vizează *dezvoltarea regională* din Republica Moldova sînt tot mai mult discutate, mediatizate și implementate, cel puțin la nivel de strategii, s-a decis ca începînd cu această ediție a *EO* să tratăm și să explicăm lucrurile ce au loc și pe această dimensiune, în particular din punct de vedere economic. Or, acest pilon reprezintă un instrument esențial al UE prin *Politica de Coeziune Economică și Socială*, care face parte integrantă din Tratatul Comunităților Europene.

Mai mult, dezvoltarea regională este tratată ca o prioritate națională distinctă într-un capitol separat al Acordului de Asociere RM-UE, or *Cap.#20* al acestuia – *Dezvoltarea regională, Cooperarea la Nivel Transfrontalier și Regional* – interpretează în complexitate și adecvat acest subiect.⁹ Aceasta este de fapt o dimensiune și politică primordială a UE în acest sens. Astfel, dezvoltarea regională este o idee europeană și un model de guvernare pe care nici țara noastră nu-l poate evita. Respectiv, aceasta este un proces de căutare al unor oportunități mai eficiente de recalibrare și re-așezare a resurselor strategice, lichidării subdezvoltării sistemice, remedierii inegalităților și inechităților existente.

În acest scop, Republica Moldova își construiește actualmente un nou spectru de politici de dezvoltare regională, susținute legislativ și pe administrativ prin Agenții de dezvoltare, Fonduri de dezvoltare, strategii și resurse alocate în scopul ameliorării discrepanțelor. Totuși, există mari disparități între nivelul de trai și accesul la utilități din orașe și localitățile rurale sau semi-urbanizate ale țării, influențând direct așteptările cetățenilor de a emigra ori de a se încadra în diverse munci accesibile pe plan regional sau sub-regional. În particular, există mari disparități chiar și între regiunile din RM asupra cărora urmează să se identifice soluții plauzibile. Așa cum este reprezentat în tabelul de mai jos există o legătură strînsă dintre nivelul investițiilor și rata de ocupare în profil regional, care de fapt indică un vizibil avantaj al mun. Chișinău față de celelalte zone regionale, respectiv și cu nivelul de trai a populației. Considerăm totuși că profilul investițional reliefat în ultima perioadă, în particular regiunii de Nord și Sud va elimina decalajele majore dintre acestea comparativ cu zona de Centru și mun. Chișinău.

TABELUL 5. Disparități regionale, în %.

	Chișinău	Nord	Centru	Sud	Total	Urban	Rural
Dotarea locuințelor cu apeduct	97,4	39,5	52,9	79,5	64,0	90,0	43,2
Rata investițională	64,8	28,7	56,2	15,1	100	81,4	18,6
Rata de ocupare	47,8	42,4	37,3	32,8	40,3	42,0	38,9

Sursa: IDIS, indicatori estimați conform datelor BNS și evaluării SNDR 2012-2015.

Grosso modo, MDRC, ADR-urile și partenerii de dezvoltare inclusiv au identificat și stabilit convențional pentru Republica Moldova 6 regiuni de dezvoltare. Respectiv, acestea vizează RD Nord, RD Centru, RD Sud, RD mun. Chișinău, RD UTA Găgăuzia și RD Transnistria. Totuși, dacă este să vorbim despre operabilitatea acestora atunci funcționalitatea lor se pliază în mare

⁹ <http://dcfta.md/continutul-acordului-de-asociere-dintre-rm-si-ue>

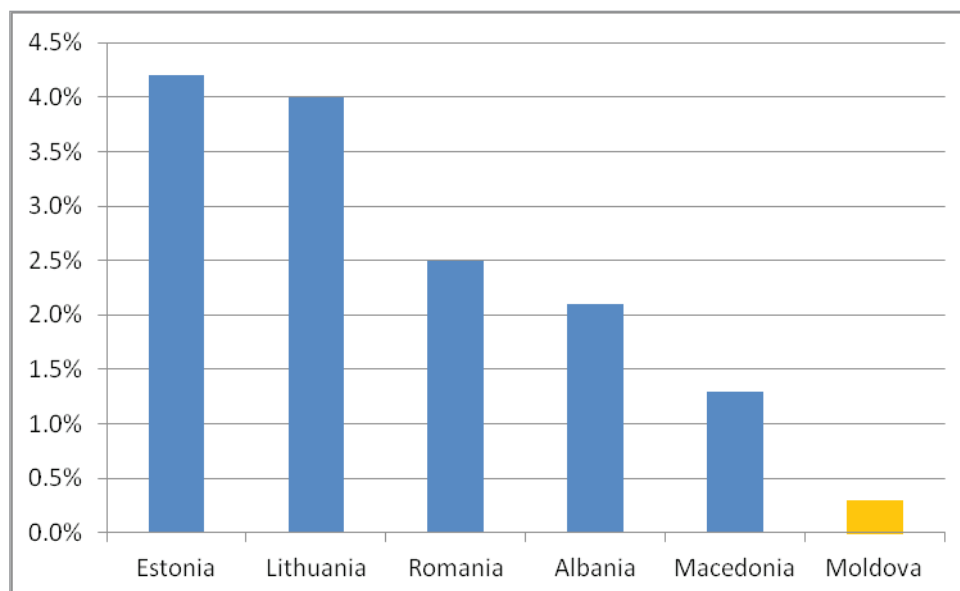
parte pe activitatea doar celor 3 ADR-uri, adică Nord, Centru și Sud. Recent, însă a fost aprobată structura și aleasă conducerea ADR UTA Găgăuzia.

Bineînțeles că scopul politicilor regionale este de a asigura o *dezvoltare echilibrată a teritoriului național, din punct de vedere economic, social, cultural, de mediu și evitarea manifestării disparităților și dezechilibrelor de dezvoltare*. Altfel spus, o *politică coerentă de dezvoltare regională* ar fi în mare parte ansamblul unor politici guvernamentale, elaborată de organele APC, de autoritățile APL și structurile regionale specializate, cu consultarea partenerilor de dezvoltare în acest sens prin reducerea decalajelor economice și sociale din țară.

Totuși, spre exemplu competențele CNCDR, CRD și ADR pentru implementarea SNDR/SDR nu sunt valorificate și executate pe deplin. CRD-urile nu au devenit un organ coordonator eficient al dezvoltării în regiune. ADR-urile, deși au devenit instituții eficiente în coordonarea, identificarea și implementarea proiectelor de dezvoltare regională, dispun de capacități insuficiente pentru a asigura executarea sarcinilor atribuite acestora. Deși APL-urile au capacități de a implementa proiecte locale, majoritatea din ele au o eficacitate scăzută de a coordona efectiv și de a gestiona eficient proiecte de anvergură regională.

Un domeniu ca să se dezvolte adecvat trebuie să dispună și de un suport financiar pe măsură. Totuși, trebuie să specificăm că modalitatea de finanțare este centrată exclusiv pe Fondul Național de Dezvoltare Regională (FNDR), resursele căruia sînt insuficiente comparativ cu necesitățile. Bunăoară, potrivit *Legii bugetului de stat pentru 2016* pentru FNDR au fost alocate cca 200 milioane lei¹⁰, ceea ce constituie cca 0,7% din veniturile acestuia sau în jur de 0,2% din PIB. Este de fapt o sumă infimă la ceea ce urmează de realizat conform noului proiect al SNDR pentru 2016-2020.

FIGURA 16. Valoarea alocațiilor pentru dezvoltarea regională ca pondere în PIB, % din total.

Sursa: *Legea Bugetului pentru 2016*, <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=365958>, <http://data.worldbank.org/country>, <http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php>, [agențiile naționale de statistică a țărilor vizate și calculele autorului.](#)

¹⁰ <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=365958>

Figura de mai sus indică vizibil discrepanța financiară majoră alocată dezvoltării regionale din Republica Moldova în comparație cu unele state, inclusiv membre a UE. Aparent, partenerii externi, în particular cei care sunt implicați în diferite proiecte ce vizează aspectele regionale de dezvoltare, finanțează proiecte care deseori depășesc alocațiile din bugetul de stat. Așa cum dezvoltarea regională este o componentă și aspect primordial a politicii teritoriale, FNDR ar trebui să fie majorat măcar pînă la 3% din bugetul țării, nemaivorbind de pînă la 5% din PIB cum este în cazul unor țări din UE. O idee de fapt larg vehiculată, însă nu prea ia sorți de izbîndă din mai multe motive. Respectiv, pentru perioada imediat următoare, în particular pentru proiectul Legii bugetului din 2017, ar trebui să se aloce resurse și investiții importante în infrastructura locală pentru ca disparitățile regionale să fie cît de cît minimizate.

10. REGIUNEA DIN PARTEA STÂNGĂ A NISTRULUI

Situația economică din regiunea transnistreană continuă să fie dificilă în 2016, înregistrând tendințe de înrăutățire în comparație cu 2015, când s-a înregistrat o scădere a PIB-ului regional cu circa 20% în comparație cu anul precedent. Criza economică din regiune este influențată în mare parte de problemele economice cu care se confruntă cei mai importanți parteneri comerciali ai autoproclamatei republici nistrene: regiunea din partea dreaptă a Nistrului, Rusia și Ucraina. Există și alte cauze importante care s-au răsfrânt negativ asupra situației sociale și economice din regiunea transnistreană. În primul rând, conflictul dintre ramura "executivă" și cea "legislativă" care s-a manifestat inclusiv prin viziuni diferite asupra politicilor elaborate și adoptate în partea stângă a Nistrului. O altă problemă care afectează situația, strâns legată de conflictul dintre "organele puterii", ține de alegerile "președintelui" din partea stânga a râului Nistru. Acest eveniment s-a manifestat prin adoptarea unor măsuri populiste în perioada pre-electorală.

Vorbind despre agravarea situației economice din regiune, ne referim și la faptul că principalele piețe de desfacere pentru mărfurile produse în partea stângă a Nistrului întâmpină anumite metamorfoze. De exemplu, exporturile Republicii Moldova s-au diminuat cu 8,8% în ianuarie-iunie 2016 față de aceeași perioadă a anului precedent, iar importurile s-au contractat cu 5,9% în perioada de referință. Situația este similară și în alte două state, Rusia și Ucraina, care sunt parteneri importanți economici pentru regiunea transnistreană.

TABELUL 6. Activitatea comercială a regiunii transnistrene.

Perioada de raportare	Mln. USD	% față de perioada precedentă
Ianuarie – iunie 2015	905.2	76.2%
Ianuarie – iunie 2016	678.9	75%

Sursa: "Ministerul dezvoltării economice al Transnistriei".

Această tendința regională de descreștere a activității de comerț s-a manifestat și în raport cu produsele exportate sau importate din stânga Nistrului. Astfel, în perioada ianuarie – iunie 2015 se atestă o scădere de circa 23,8% a operațiunilor de "import-export" față de aceeași perioadă a anului 2014 când s-a înregistrat cifra 1188 mln. USD. Datele furnizate cu privire la produsele livrate sau importate indică o descreștere de circa 25% a comerțului exterior. Menționăm, că aceste cifre includ și datele privind activitatea comercială între ambele maluri ale Nistrului, piața moldovenească fiind cel mai mare consumator al produselor din regiunea transnistreană. Drept urmare, au scăzut considerabil acumulările la buget de la așa-numitele "organe vamale". În ianuarie-iunie 2016, încasările acestei instituții au constituit rata de 48% din cifrele planificate.¹¹ Contractarea performanțelor comerciale a fost determinată inclusiv de criza valutară.

Toate problemele enumerate mai sus sunt foarte bine reflectate în acumulările bugetare în primele șase luni în regiunea transnistreană. Astfel, conform declarațiilor oficialilor transnistreni, planul

¹¹ <http://novostipmr.com/ru/news/16-07-28/postupleniya-v-byudzhet-ot-tamozhennyh-organov-v-pervom-polugodii>

veniturilor bugetare a fost îndeplinit în proporție de 64% din ceea ce a fost planificat.¹² Cu alte cuvinte, au fost acumulate venituri bugetare de 753 milioane ruble (circa 67 mln. USD conform cursului oficial de schimb) în loc de suma de suma planificată de 1,179 milioane ruble (circa 104 mln. USD).

Situația legată de acumulările bugetare scoate în evidență conflictul existent între ramura „executivă„ și cea „legislativă„, a regiunii transnistrene. „Sovietul Suprem” a adoptat un buget în care a ridicat simțitor capitolul veniturilor și cheltuielilor în 2016 – anul când se alege „președintele” regiunii transnistrene. Aceste cifre au fost adoptate de „deputați” în ciuda poziției moderate a „executivului” care a trebuit să ia în calcul dinamica negativă a activității economice externe care constrânge acumulările bugetare. Această situație pune în pericol perspectivele de menținere a întregului volum și a achitării complete și la timp a plăților sociale, a pensiilor și salariilor din sectorul public în acest an.

Mai mulți indicatori atestă o înrăutățire a performanțelor economice regionale în partea stângă a Nistrului. În primul rând ne referim la indicatorii activității economice care, în general, au contabilizat rate de descreștere în raport cu 2015, când PIB-ul regiunii transnistrene a scăzut cu circa 20,2 față de anul precedent.¹³ Astfel, rate de descreștere au fost înregistrate practic în cele mai importante sectoare în primele șase luni ale lui 2016 în comparație cu aceeași perioadă a anului precedent. De exemplu, volumul producției industriale în ianuarie-iunie 2016 a constituit circa 4 357,6 milioane ruble. Raportat la USD, volumul producției industriale a fost de 342,1 milioane, fiind în descreștere cu aproximativ 9,3% față de aceeași perioadă a anului precedent.¹⁴ Situația este complicată și la capitolul volumul investițiilor capitale. După cum reiese din tabelul de mai jos, observăm că se atestă al doilea an la rând o scădere a investițiilor capitale.

TABELUL 7. Volumul investițiilor capitale.

Perioada de raportare	Milioane ruble	% față de perioada precedentă
Ianuarie – iunie 2015	462.1	58.9%
Ianuarie – iunie 2016	396	85.7%

Sursa: „Ministerul dezvoltării economice al Transnistriei”.

Astfel, volumul investițiilor capitale a constituit 462 mln. ruble în perioada ianuarie – iunie 2015, fiind în scădere față de aceeași perioadă a anului 2014 cu 41.1 % de la 784,5 mln. ruble.

Se atestă o descreștere a investițiilor capitale și în primele șase luni ale lui 2016, constituind circa 85,7% în prețuri comparabile față de ianuarie-iunie din 2015.¹⁵ Creștere negativă se atestă și în agricultură, potrivit datelor „serviciului de statistică” din regiunea transnistreană. Vorbind de performanțele principalilor indicatori economici, trebuie să evidențiem și situația consumului populației. Din cauza scăderii veniturilor populației, s-a micșorat și piața de consum cu circa 6,2 în ianuarie-iunie 2016 față de aceeași perioadă a anului trecut.¹⁶

În sfârșit, problema care afectează situația socială și economică, strâns legată de conflictul dintre „organele puterii”, ține de alegerile „președintelui” din partea stânga a râului Nistru din noiembrie 2016. Este vorba de criza valutară din regiune. Din cauza scăderii remitențelor și exporturilor,

¹² <http://novostipmr.com/ru/news/16-07-19/prognozy-pravitelstva-v-otnoshenii-vozdushnogo-byudzheta-na-2016>

¹³ „Banca republicană transnistreană”

¹⁴ „Ministerul dezvoltării economice al Transnistriei”

¹⁵ <http://mer.gospmr.org/gosudarstvennaya-sluzhba-statistiki/informacziya/o-soczialno-ekonomicheskopolozhenii-pmr/socialno-ekonomicheskoe-razvitiie-pmr-za-yanvar-iyun-2016-goda.html>

¹⁶ <http://mer.gospmr.org/gosudarstvennaya-sluzhba-statistiki/informacziya/o-soczialno-ekonomicheskopolozhenii-pmr/socialno-ekonomicheskoe-razvitiie-pmr-za-yanvar-iyun-2016-goda.html>

rubla regională este supusă unei presiuni de devalorizare însă este menținută artificial prin măsuri administrative. De fapt, una din cauzele rublei tari este micșorarea competitivității mărfurilor din regiunea transnistreană. Această situație se explică prin faptul că valutele naționale ale celor mai importante piețe de desfacere pentru mărfurile din stânga Nistrului au trecut printr-un proces important de devalorizare. Menținerea artificială a cursului oficial la valoare de 11.3 ruble pentru un dolar USD este vitală pentru ambele organe în conflict, deoarece devalorizarea rublei transnistrene ar însemna sărăcirea populației. Este interesant de menționat că casele de schimb și unele bănci comerciale au afișat un curs valutar total diferit față de cel oficial, fiind interpretată drept o încercare de a scoate din umbră cifra de afacere a banilor lichizi.¹⁷ Ținând cont de cele expuse mai sus, putem concluziona că situația social-economică din regiunea transnistreană se va agrava în 2016.

¹⁷ <http://novostipmr.com/ru/content/valyutnyy-vopros-vyhodit-iz-teni>

RECOMANDĂRI *pentru actorii relevanți:*

1. Accelerarea implementării reformelor, în special a celor prevăzute în Acordul de Asociere cu UE.
2. Finalizarea investigațiilor în cazul BEM, Băncii Sociale, Unibank și tragerea la răspundere a persoanelor responsabile de producerea crizei în sectorul financiar-bancar.
3. Relaxarea politicii monetare prin reducerea imediată a ratei de bază cu cel puțin 3-4 puncte procentuale și reducerea rezervelor obligatorii cu cel puțin 1/3 pentru a stopa asfixierea economiei reale.
4. De comun acord cu Guvernul, conceperea mecanismelor de creare a surselor de generare a banilor lungi în economie.
5. Creditul acordat băncilor falimentare mai curând va aprofunda stagnarea dacă va fi pusă sarcina returnării acestuia din contul contribuabililor către BNM. Este mult mai rezonabilă crearea unui Fond de dezvoltare, care să aibă ca obiectiv finanțarea pe termen lung a sectoarelor strategice ale economiei, cu dobândă preferențială (soft loans) pentru a stimula creșterea economică și crearea de locuri de muncă noi. Revalorificarea acestui credit în scopuri investiționale ar putea genera circa 50 000 de locuri de muncă suplimentare în economie.
6. Elaborarea și implementarea unor programe de dezvoltare industrială în conformitate cu cele mai bune abordări pe plan internațional;
7. Asigurarea implementării eficiente a noilor politici cu privire la atragerea investițiilor și promovarea exporturilor, stipulate în noua Strategie națională de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor pentru anii 2016-2020, a noilor strategii instituționale ale MIEPO și ODIMM;
8. Întărirea capacităților instituționale de implementare a politicilor și programelor industriale și a celor din sectoarele de servicii de suport.
9. Elaborarea și aprobarea Codurilor Vamal, Fiscal și Funciar în redacție nouă, compatibile cu reglementările europene în domeniu.
10. Pentru a oferi operativitate, stabilitate, corectitudine, continuitate în procesul de subvenționare a agriculturii este oportun de a aproba proiectul de lege cu privire la subvenționare. Asta, după o îmbunătățire temeinică a proiectului în care se va ține cont de concluziile Raportului de expertiză anticorupție realizat de CNA, de expertizele juridice, economice, financiare, științifice etc. și după o consultare publică a tuturor părților interesate.
11. Evaluarea cantitativă și calitativă a impactului subvenționării, asupra dezvoltării sectorului agroalimentar. Utilizarea în acest sens a unui spectru mai larg de indicatori, ce va ilustra efectul real al susținerii financiare din partea statului: creșterea productivității și volumului de producere, cifra de afaceri, valoarea producției exportate, locuri noi de muncă, sporirea calității producției etc.

12. Reformarea fundamentală a justiției, pentru creșterea încrederii investitorilor și ameliorarea climatului investițional/de afaceri. Elaborarea pachetului de reforme pentru asigurarea actului corect al justiției și implementarea măsurilor de pedepsire severă a aplicării frauduloase a actului justiției de către organele de justiție și asigurarea prevederilor de eliminare a personalului care a aplicat incompetent prevederile legale în actul justiției în special a prevederilor fundamentale specificate în Constituția RM și în Tratatul Internațional la care Moldova face parte.
13. Demararea procesului de creare a Agenției Naționale pentru Soluționarea Contestațiilor în achizițiile publice.
14. Regândirea politicilor fiscale ce țin de impozitele legate direct și/sau indirect de forța de muncă. Creșterea pragurilor scutirilor personale și întreținute la nivele comparabile cu cele europene, care va duce la reducerea discrepanței între populația săracă și bogată, va reduce fenomenul salariilor în plic și va îmbunătăți situația socială a familiilor moldovenești.
15. Revizuirea politicilor privind întreprinderile de familie și microîntreprinderile până la 20 de angajați. Simplificarea maximă a impozitării, introducerea impozitelor unice, simplificarea sau chiar scutirea de aplicabilitate a cerințelor normative și acordarea de facilități fiscale majorate pentru stimularea activității economice și creșterii populației active, care este cu 20-40% mai mică decât în țările europene.
16. Optimizarea personalului din sectorul bugetar. Conform unui studiu publicat recent publicat de IDIS "Viitorul", circa 60% din salariații angajați în sectorul oficial activează în sectorul public, dintre care jumătate (30%) activează în sectorul bugetar. Optimizarea personalului din sectorul bugetar ar determina reducerea cheltuielilor curente și ar crea oportunități de realizare a investițiilor pe termen lung în sectorul public, ceea ce este imperios, dacă luăm în considerare raportul actual, în care cheltuielilor curente le revin circa 60%. Optimizarea structurii administrative ar putea contribui la eficientizarea cheltuielilor bugetare, prin reducerea acestora cu cel puțin 700 milioane lei.
17. Pentru modelarea caracterului social pronunțat al bugetului public național, care se menține deja de mai bine de un deceniu, este necesară eficientizarea modului de alocare a acestora prin utilizarea unor mecanisme inovative de analiză și monitorizare a intervențiilor de ordin social.
18. Identificarea și aplicarea unor noi mecanisme de majorare a veniturilor (spre exemplu, prin revizuirea facilităților fiscale, care au ajuns să depășească 3 miliarde lei anual), care ar putea aduce în bugetul de stat până la 1 miliard de lei anual.
19. Restructurarea și "regândirea" activității întreprinderilor de stat (fie prin privatizarea acestora, fie prin introducerea unor mecanisme de stimulare a performanței acestora, inclusiv prin remunerarea managerilor în bază de performanță), care reprezintă o sursă substanțială de risipă a fondurilor publice și pierderi care sunt absorbite de bugetul public.
20. Continuarea deblocării finanțării externe (care este condiționată de semnarea unui nou acord cu FMI și care ar demara odată cu deblocarea primei tranșe de 60 de milioane de EURO din împrumutul oferit de Guvernul României), care sunt imperative pentru accelerarea investițiilor publice. Începând cu a 2-a jumătate a anului 2015, odată cu suspendarea cheltuielilor bugetare, practic investițiile în sectorul public au fost stopate, ceea ce afectează negativ nivelul de dezvoltare economică al țării.

21. Depolitizarea și asigurarea independenței reale a regulatorilor diferitor piețe/sectoare (BNM, CNPF, ANRE, Agenția pentru Plăți și Intervenții în Agricultură, Consiliul Concurenței etc.), pentru exercitarea eficientă de către acestea a funcțiilor de supraveghere/reglementare a piețelor respective.
22. Intensificarea acțiunilor de realizare a proiectelor de infrastructură în sectorul energetic, în special a celor de interconexiune cu sistemul electroenergetic din România.
23. Asigurarea implementării prevederilor noilor legi de către Ministerul Economiei în domeniul energiei electrice și gazelor naturale adoptate la 27.05.2016 care transpun directivele europene din pachetul energetic III.
24. Inițierea unei campanii de informare a consumatorilor de către ANRE și Ministerul Economiei despre modul cum pot beneficia beneficiarii de avantajele create de pe urma deschiderii pieței de energie electrică și gaze naturale.
25. Intensificarea acțiunilor de realizare de către Guvern a proiectelor de infrastructură în sectorul energetic, în special a celor de interconexiune cu sistemul electroenergetic din România.
26. Definitivarea și aprobarea metodologiei (inclusiv a documentelor conexe) de către ANRE de stabilire a tarifelor pentru serviciile de alimentarea cu apă și canalizare.
27. Atragerea investițiilor capabile să creeze locuri de muncă rămâne a fi critică pentru țara noastră. Forța de muncă revenită în țară în special din piețele estice în declin, trebuie să găsească alternativă de muncă și să mențină un nivel decent al veniturilor pentru familiile lor.
28. Ținând cont de obiectivele de dezvoltare regională de primă necesitate, în particular apă și canalizare, deșeuri, etc., este prioritar să se majoreze resursele financiare alocate FNDR.
29. Subiectul Dezvoltării Regionale trebuie să fie o politică interministerială, or majoritatea ministerelor urmează să conlucreze în acest domeniu, inclusiv având în vedere că acesta este de fapt e unul din obiectivele principale ale SNDR 2016-2020.
30. Este oportun să fie acordată mai multă autonomie ADR-urilor, or acestea de fapt sunt cele care implementează proiectele vizînd dezvoltarea regională. De pildă să li se ofere posibilitatea să acceseze și să coordoneze de unii singuri anumite resurse financiare, granturi, etc.
31. Se impune implicarea activă a oamenilor de afaceri din regiunea transnistreană în programele de asistență și suport în dezvoltarea capacităților și sporirea competitivității agenților economici din stînga Nistrului. Astfel de programe ar trebui să sprijine cunoașterea informației privind provocările și oportunitățile legate de implementarea Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător UE – Moldova (ZLSAC / DCFTA).

IDIS „Viitorul” reprezintă o instituție de cercetare, instruire și inițiativă publică, care activează pe o serie de domenii legate de: analiză economică, guvernare, cercetare politică, planificare strategică și management al cunoștințelor. IDIS activează în calitate de platformă comună care reunește tineri intelectuali, preocupați de succesul tranziției spre economia de piață și societatea deschisă în Republica Moldova.

Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul” este succesorul de drept al Fundației Viitorul, și păstrează în linii mari tradițiile, obiectivele și principiile de acțiune ale fundației, printre care se numără: formarea de instituții democratice și dezvoltarea unui spirit de responsabilitate efectivă printre oamenii politici, funcționari publici și cetățenii țării noastre, consolidarea societății civile și spiritului critic, promovarea libertăților și valorilor unei societăți deschise, modernizate și pro-europene.

